

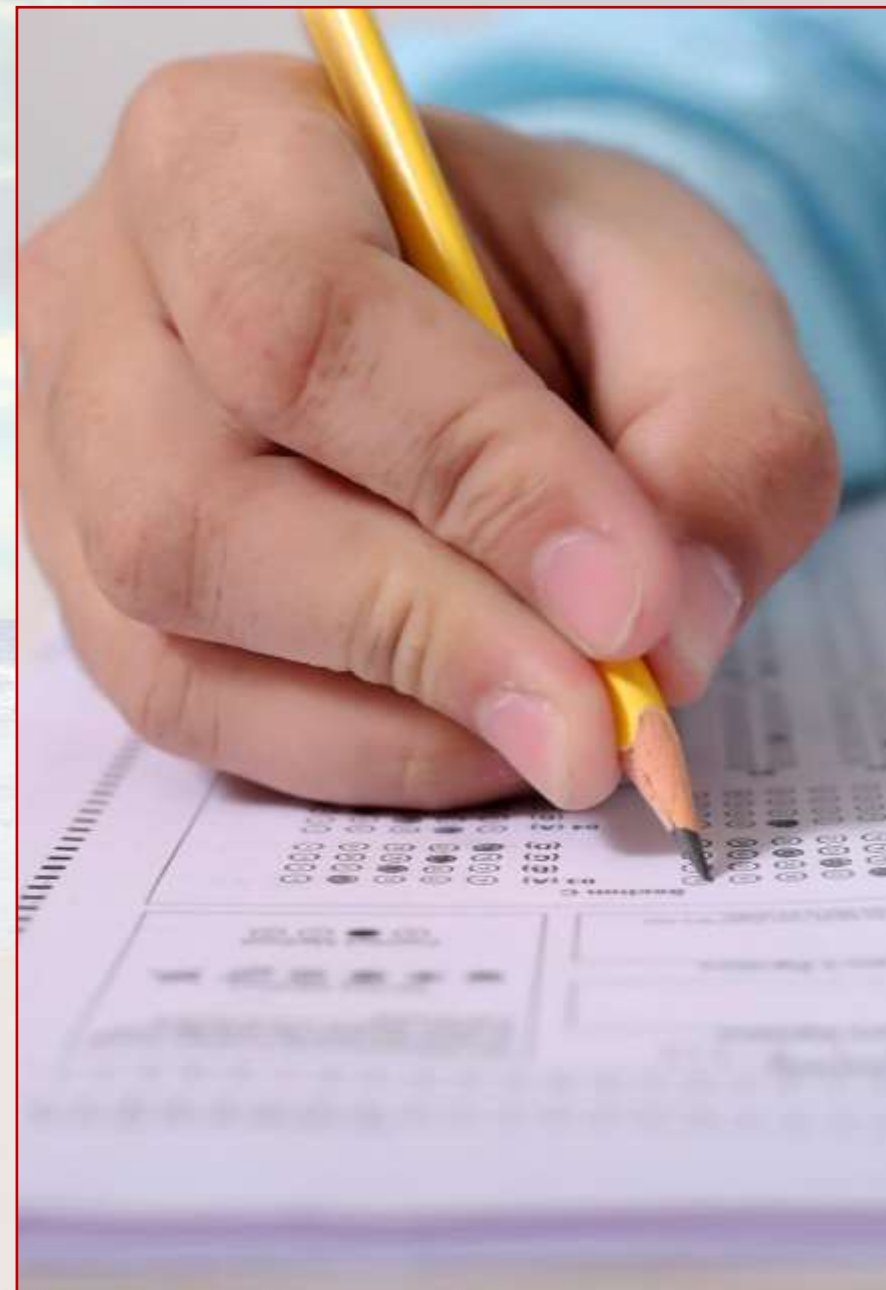

VII. Problemy gospodarcze współczesnego świata

1. Dysproporcje w rozwoju gospodarczym państw

Wstęp

- Matura coraz bliżej – od dziś przechodzimy do systematycznych (częściowo samodzielnych) powtórek wg poszczególnych działów.
 - Po omówieniu ostatniego tematu na kolejnych lekcjach będziemy rozwiązywać zadania maturalne.
 - Pytanie czy jest sens je rozwiązywać jeżeli nie zna się teorii?
 - Odpowiedź: NIE.
 - Poniżej wytyczne do samodzielnej pracy (poniższy zakres materiału obowiązuje Was w ramach obowiązkowych powtórek maturalnych (przypominam, że obowiązuje Was znajomość podstawy programowej):
 1. **KLASA 1, dział: “1. Obraz Ziemi”** (wszystkie tematy z działu):
 - **OPERON-Vademecum: “1. Źródła informacji geograficznej”**.
 - Kolejne zagadnienia znajdziecie w kalendarzu maturalnym, który będzie corocznie publikowany (w stosownym czasie) w zakładce pt. “**Kalendarz maturzysty**”.

Dysproporcje – metody badań

Kryteria i metody klasyfikacji

- Jednoznaczny podział krajów pod względem poziomu rozwoju jest trudny.
 - Nie ma obecnie uniwersalnych mierników odzwierciedlających w pełni lokalną specyfikę rzeczywistości społeczno-ekonomicznej, a zarazem w zadowalającym stopniu porównywalnych.
- Klasyfikacja zostanie przeprowadzona na podstawie mierników względnie obiektywnych, stosowanych przez Biuro Statystyczne ONZ i Bank Światowy.
 - Są to:
 - **produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca** oraz jego wewnętrzna struktura,
 - **wartość dodana brutto;**
 - **majątek narodowy przypadający na 1 mieszkańca,**
 - **przeciętne bogactwo** – ze wskazaniem głównego źródła jego pochodzenia;
 - **wskaźnik rozwoju społecznego (HDI),**
 - **wielokryterialny wskaźnik ubóstwa (MPI).**

Pozostałe przykłady wskaźników i mierników rozwoju państw świata

- W zależności od potrzeb, w celu ukazania rozwoju państw świata możemy zastosować różnorodne wskaźniki i mierniki z grupy ekonomicznych, społecznych lub demograficznych.

Wskaźniki ekonomiczne	Wskaźniki społeczne	Wskaźniki demograficzne
produkt krajowy brutto (PKB)	odsetek analfabetów	średnia oczekiwana długość trwania życia
udział usług (lub innych działów), w tworzeniu PKB	liczba łóżek w szpitalach (na 1000 mieszkańców)	śmiertelność niemowląt (na 1000 urodzeń żywych)
roczne tempo wzrostu PKB	wielkość PKB przeznaczona na edukację	przyrost naturalny
majątek narodowy przypadający na 1 mieszkańca	liczba ludności przypadająca na 1 lekarza	stopa urodzeń
struktura towarowa handlu zagranicznego	dostęp do wody pitnej	wskaźnik feminizacji
struktura zatrudnienia ludności	udział wydatków na żywność w budżecie rodzinnym	wskaźnik maskulinizacji
stopa bezrobocia	wskaźnik urbanizacji	stopa zgonów
udział produkcji wybranych produktów, (np. energii elektrycznej) na świecie	średnie dzienne spożycie określonej ilości kalorii na 1 mieszkańca	struktura wiekowa ludności

PKB i WDB

- **Produkt krajowy brutto (PKB)** – wartość produkcji (dóbr i usług finalnych) wytworzonej w danym okresie (zwykle roku, kwartale) na terenie danego państwa, bez uwzględnienia typu własności (krajowej lub zagranicznej);
 - liczony jest on zwykle w cenach rynkowych (bieżących),
 - może być liczony w cenach stałych – ale jest to trudne gdyż wymaga wielu obliczeń i z uwagi na trudności z oszacowaniem wielkości produkcji w krajach słabo rozwiniętych;
 - dla porównań międzynarodowych PKB krajów:
 - przeliczany jest zwykle na dolary USA, wg kursów ich walut do waluty USD,
 - skutkiem tego faktu jest niedoszacowanie PKB w krajach słabo rozwiniętych,
 - przeliczany jest na jednego mieszkańca;
 - jego porównanie jest miarą gospodarki – wyraża poziom wzrostu gospodarczego (dzięki niemu możemy w uproszczony sposób określić czy gospodarka się rozwija).
- **Wartość dodana brutto (WDB)** – wartość wszystkich wyrobów i usług wytworzonych przez wszystkie krajowe podmioty gospodarcze w danym okresie (zwykle roku), pomniejszona o koszty wynikające z ich wytworzenia.
 - W uproszczeniu źródłem wartości dodanej brutto jest “praca”.
 - Jest to przyrost wartości produkcji (dóbr i usług).

- **PKB** nie obejmuje wszystkich przejawów aktywności w gospodarce krajowej, nie stanowi więc uniwersalnego wyznacznika poziomu dobrobytu.
- **Przede wszystkim nie uwzględnia:**
 - wartości dóbr materialnych i usług, których wytworzenie nie zostało zarejestrowane wskutek unikania podatków przez producentów i usługodawców,
 - tzw. “szarej strefy”;
 - skutków ubocznych towarzyszących rozwojowi, wpływających na jakość życia,
 - np. dewastacji środowiska naturalnego;
 - wartości wytworzonych w gospodarstwach domowych mających istotny wpływ na jakość życia i budżety rodzin,
 - np. efektów codziennych prac domowych kobiet;
 - czasu wolnego jako wartości specyficznej, zajmującej ważne miejsce w hierarchii potrzeb wielu społeczeństw i cenionej niekiedy bardziej od materialnych atrybutów dobrobytu.
- **Uwzględnienie tych elementów w rachunku PKB jest jednak utrudnione z uwagi na ich specyfikę i niemierzalność.**
 - **Ale czego się nie da zrobić aby “pomóc gospodarce” – przykład – wliczenie do PKB usług z prostytucji i narkotyków.**

PKB po nowemu. Prostytucja i narkotyki już wliczone

2014-09-29 10:39:00

Poleć 1,3 tys.

Michał Żuławiński

analityk Bankier.pl

Główny Urząd Statystyczny zastosował się do unijnych wytycznych i na nowo policzył PKB. Dzięki innemu potraktowaniu niektórych wydatków – od badań rozwojowych po prostytucję – gospodarczy obraz Polski nieco się zmienił.

GUS dostosował swoją metodologię sporządzania rachunków narodowych do nowych międzynarodowych standardów ESA 2010. Dodatkowo zmieniono rok odniesienia, ze stosowanego dotychczas 2005 r. na 2010 r. Podobnie jak miało to miejsce w innych krajach, zmieniając metodologię GUS zaktualizował także historyczne dane dotyczące polskiego PKB. Na razie dostępne są tylko dane roczne za okres 2003-2013, na bardziej szczegółowe trzeba będzie poczekać do listopada.

PKB (nominalnie) na świecie w 2022 roku (wybrane państwa i ich miejsca)

• PKB (nominalny) jest największy w najbardziej ludnych i najlepiej rozwiniętych pod względem gospodarczym państwach świata:

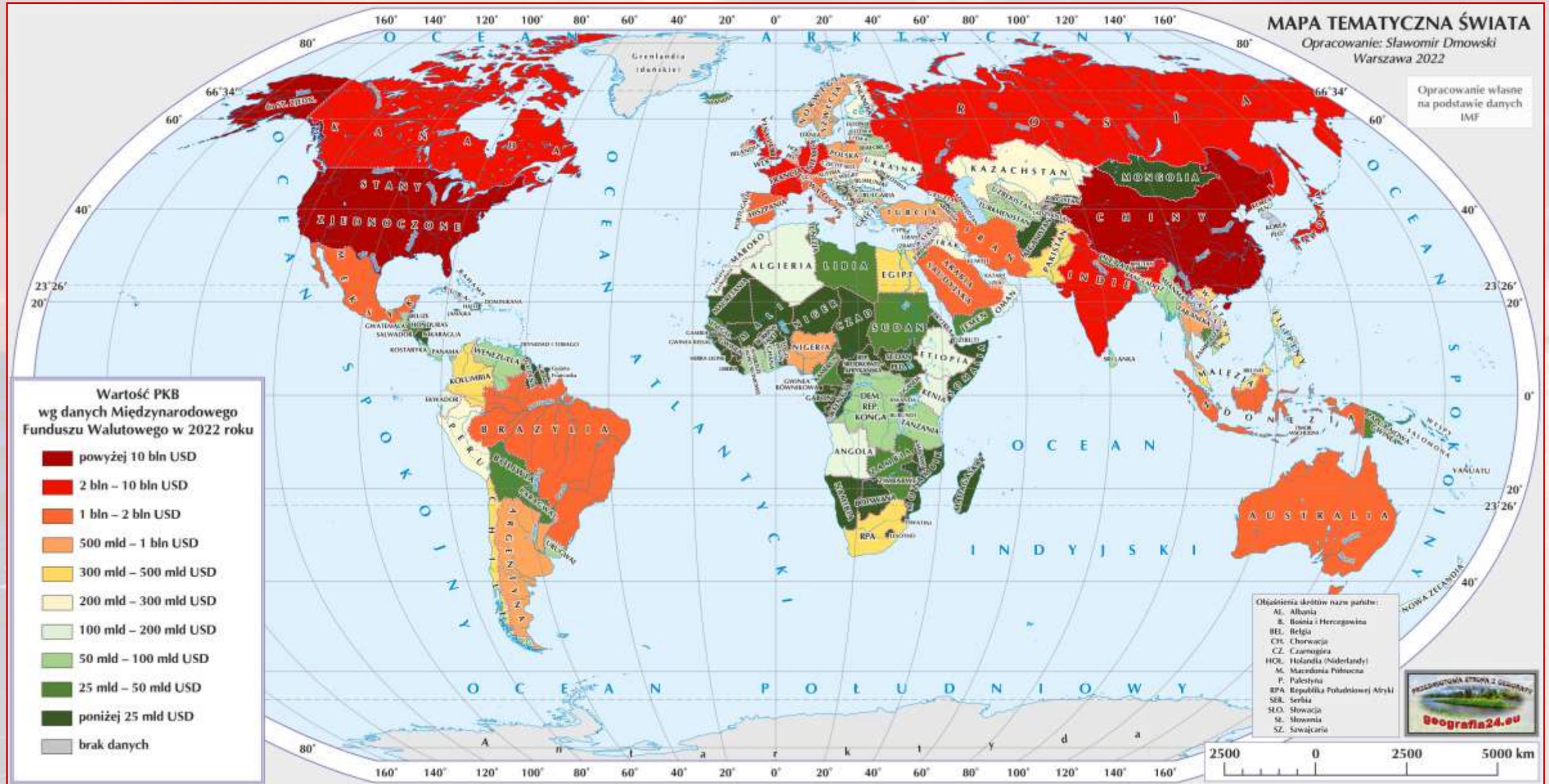
- Stanach Zjednoczonych,
- Chinach – w ostatnich latach PKB cechuje nieco niższy wzrost (jednak trwa on nadal),
- Japonii,
- Indiach,
- krajach UE (łącznie nieco niższe niż w Stanach Zjednoczonych), w tym w szczególności: Niemcy, Francja i Włochy,
- Wielkiej Brytanii,
- Kanadzie,
- Rosji.

	KRAJE (miejsce) wg Międzynarodowego Funduszu Walutowego	PKB (nominalnie) w 2022 r. (w mln USD)
	ŚWIAT	103 496 115
1	USA	25 035 164
2	Chiny	18 321 197
3	Japonia	4 300 621
4	Niemcy	4 031 149
5	Indie	3 468 566
6	Wielka Brytania	3 198 470
7	Francja	2 778 090
8	Kanada	2 200 352
9	Rosja	2 133 092
10	Włochy	1 996 934
11	Iran	1 973 738
12	Brazylia	1 894 708
13	Korea Południowa	1 734 207
14	Australia	1 724 787
15	Meksyk	1 424 533
16	Hiszpania	1 389 927
17	Indonezja	1 289 429

	KRAJE (miejsce) wg Międzynarodowego Funduszu Walutowego	PKB (nominalnie) w 2022 r. (w mln USD)
23	Polska	716 305
42	Pakistan	376 493
64	Kenia	114 858
73	Białoruś	79 704
96	Sudan	42 762
119	Afganistan	20 136
180	Wyspy Salomona	1 601
182	Grenada	1 192
184	Vanuatu	984
186	Samoa	830
187	Dominika	599
189	Tonga	501
190	Mikronezja	428
191	Wyspy Marshalla	271
192	Palau	226
193	Kiribati	207
194	Nauru	134
195	Tuvalu	64

PKB (nominalnie) na świecie w 2022 roku

- Najwyższe wartości PKB występują w: USA, Chinach, Japonii, Niemczech, Indiach i Wielkiej Brytanii.

PKB na 1 mieszkańca (na głowę, per capita) w USD

- **PKB na mieszkańca (na głowę, per capita)** – jeden z najczęściej stosowanych na świecie wskaźników zamożności obywateli danego państwa.
- Oblicza się go, dzieląc wartość PKB państwa przez liczbę jego mieszkańców.
- Wadą tego wskaźnika jest czysto materialne podejście do tematu:
 - przykładowo w krajach arabskich – eksportujących ropę naftową wysoki PKB nie oznacza, że wszystkim jest dobrze (elity żyją tam bardzo dobrze, a większość mieszkańców żyje w ubóstwie).
- Przeliczenie PKB na dolary USD i 1 mieszkańca pozwala na wyróżnienie trzech grup państw (UWGA: różne instytucje liczą je nieco różnie i wyróżniają odmienne przedziały):
 - **wysoko rozwiniętych gospodarczo:**
 - wartość PKB: powyżej 15 000 USD na mieszkańca,
 - **średnio rozwiniętych gospodarczo:**
 - wartość PKB: 2000-15000 USD na mieszkańca,
 - **slabo rozwiniętych gospodarczo:**
 - wartość PKB: poniżej 2 tys. USD na mieszkańca.

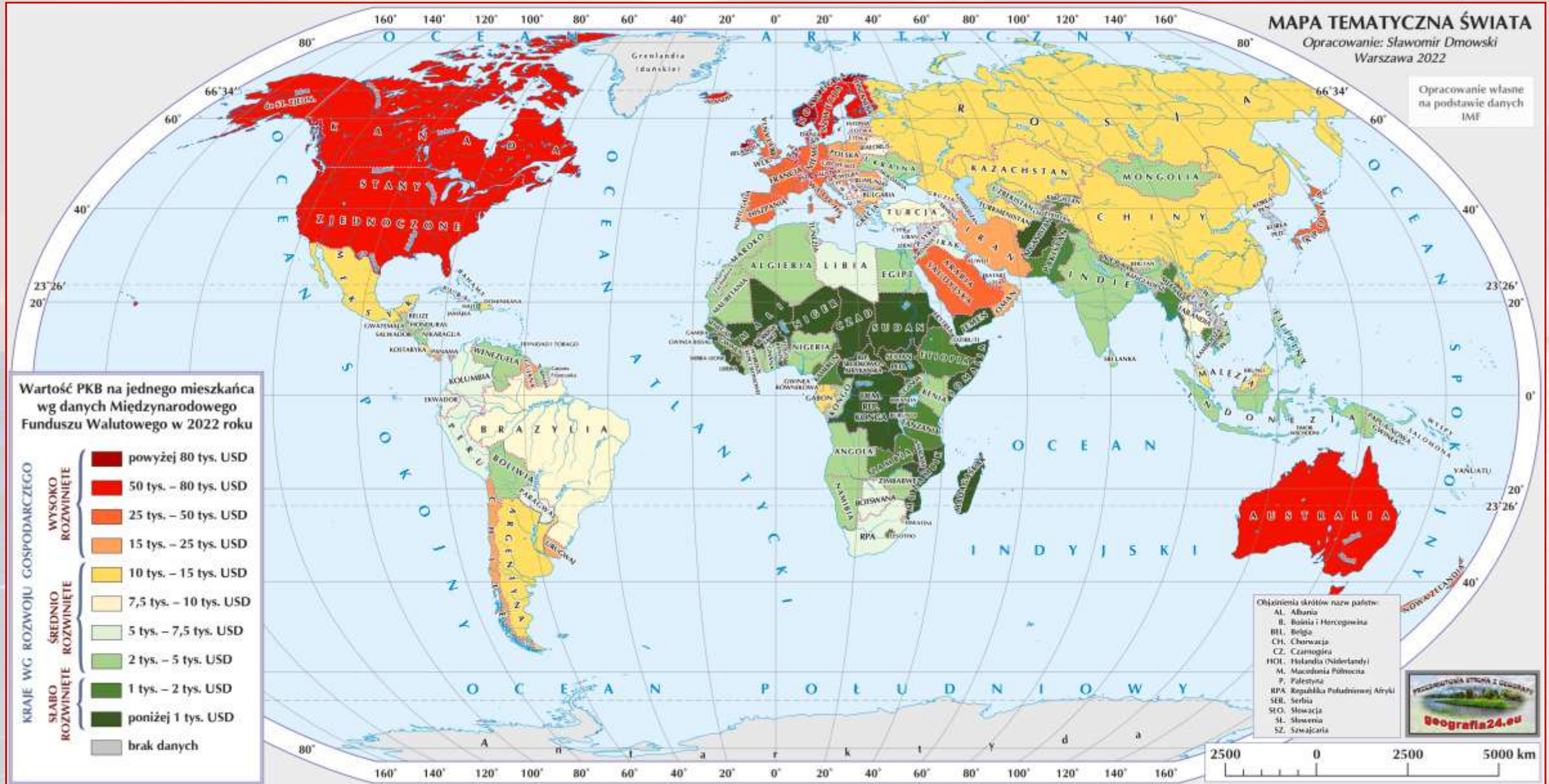
PKB na mieszkańca w 2022 roku (wg Międzynarodowego Funduszu Walutowego)

- Średnie PKB na 1 mieszkańca w 2022 roku wyniosło wg Międzynarodowego Funduszu Walutowego 13,4 tys. USD.

KRAJE WYSOKO ROZWINIĘTE GOSPODARCZO			KRAJE ŚREDNIO ROZWINIĘTE GOSPODARCZO			KRAJE SŁABO ROZWINIĘTE GOSPODARCZO		
PAŃSTWA (miejsce 2022 r.)		PKB na osobę (w USD)	PAŃSTWA (miejsce 2022 r.)		PKB na osobę (w USD)	PAŃSTWA (miejsce 2022 r.)		PKB na osobę (w USD)
1	Luksemburg	127673	65	Rosja	14665	155	Timor Wschodni	1793
2	Irlandia	102217	66	Argentyna	13622	159	Pakistan	1658
3	Norwegia	92646	67	Malezja	13108	160	Kamerun	1584
4	Szwajcaria	92434	69	Chiny	12970	164	Zambia	1348
5	Katar	82887	71	Bułgaria	12505	175	Sudan	916
6	Singapur	79426	73	Kazachstan	11591	181	Burkina Faso	825
7	Stany Zjednoczone	75180	75	Meksyk	10948	182	Czad	743
8	Islandia	73981	81	Turcja	9961	185	Erytrea	647
9	Australia	66408	82	Czarnogóra	9850	186	Afganistan	611
10	Dania	65713	83	Serbia	9164	187	Niger	561
11	Kanada	56794	85	Brazylia	8857	188	Mozambik	542
12	Szwecja	56361	86	Białoruś	8567	189	Somalia	539
13	Holandia	56298	96	RPA	6739	190	Malawi	523
19	Niemcy	48398	114	Ukraina	4862	191	Madagaskar	522
20	ZEA	47793	132	Filipiny	3597	192	Rep. Środkowoafrykańska	496
22	Wielka Brytania	47318	138	Wenezuela	3052	193	Sierra Leone	494
30	Japonia	34358	143	Indie	2466	194	Sudan Południowy	328
56	Polska	19023	154	Laos	2172	195	Burundi	293

PKB na mieszkańca w 2022 roku (wg Międzynarodowego Funduszu Walutowego)

- Najwyższe wartości PKB per capita obecne w: Luksemburgu, Irlandii, Norwegii, Szwajcarii, Katarze i Singapurze.

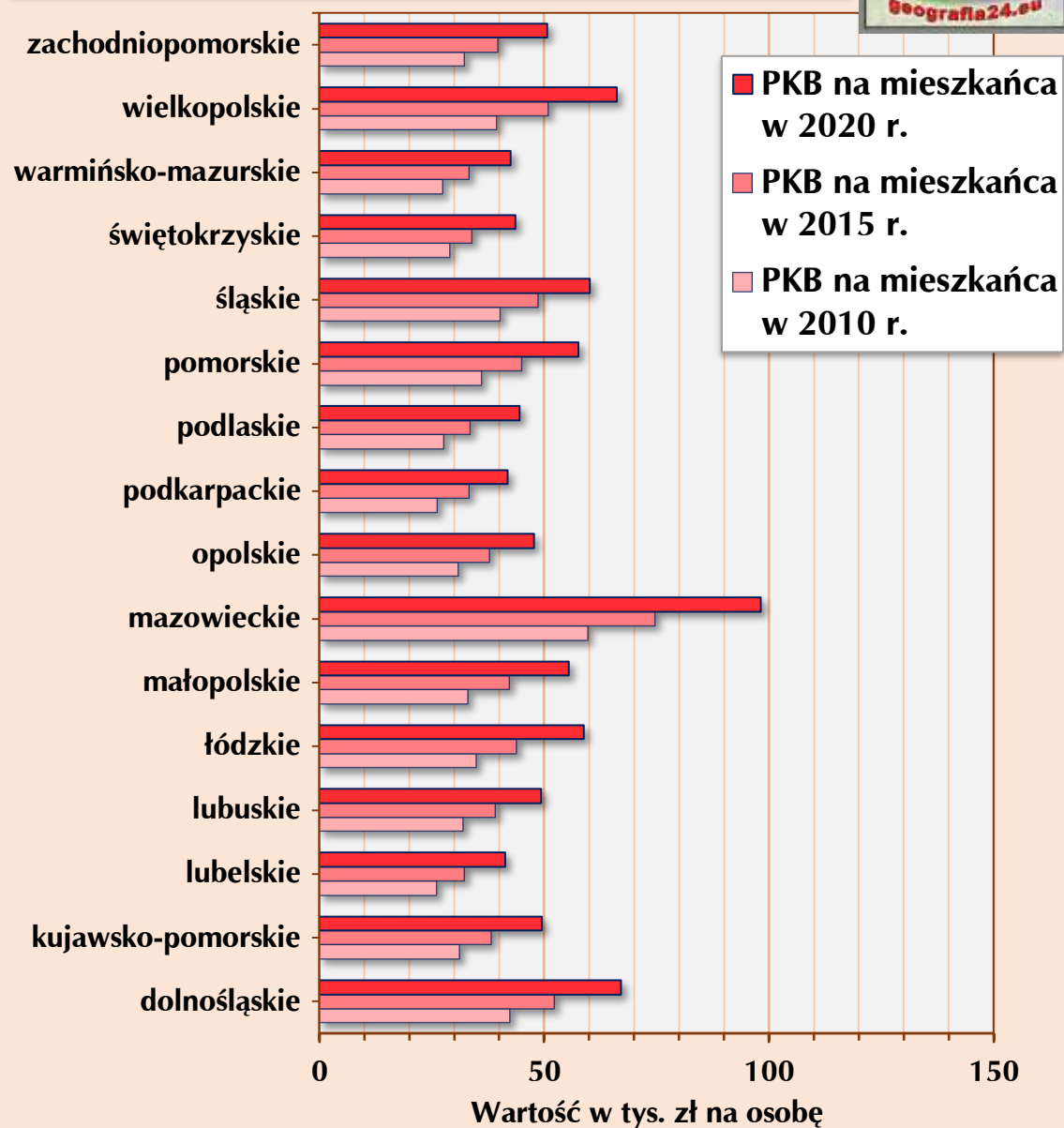

PKB na 1 mieszkańca w Polsce

- Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca wg województw (ceny bieżące) w PLN był:
 - największy w województwie mazowieckim,
 - bardzo zróżnicowany wewnątrz tego województwa,
 - wskazuje to na dużą dysproporcję rozwojową różnych regionów,
 - największą wartość PKB obserwujemy w podregionach, w których znajduje się miasto wojewódzkie.

PKB na osobę (ceny bieżące) w Polsce (dane wg GUS)

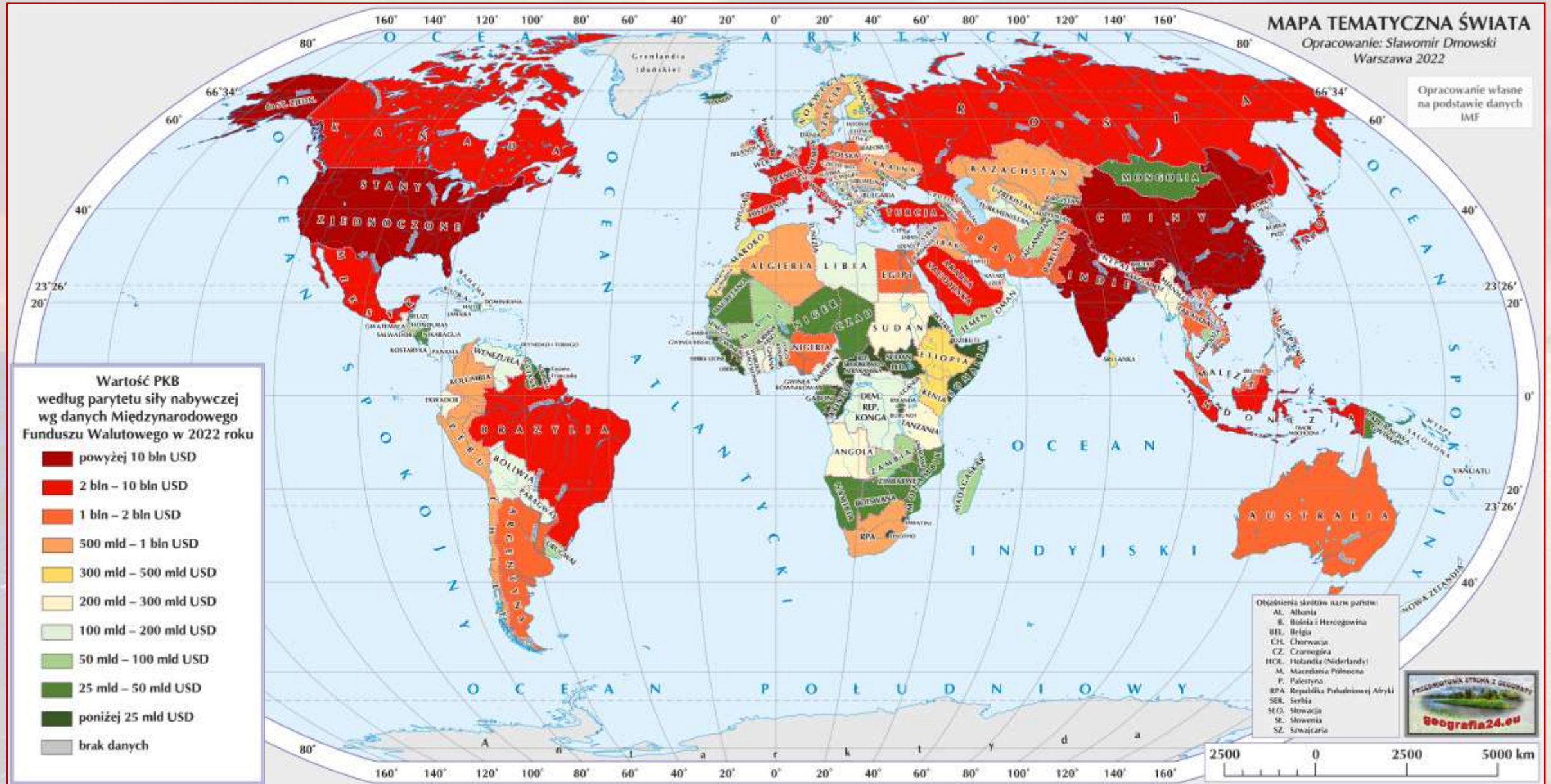
PKB według parytetu siły nabywczej – PSN (parytetu siły nabywczej waluty – PSNW)

- Od 1993 r. Bank Światowy upowszechnia nową metodę liczenia PKB, opartą na **paryecie siły nabywczej – PSN** (parytetu siły nabywczej waluty – PSNW; obecnie także inne organizacje przeliczają według tego sposobu PKB).
- Metoda PSN (stosowana powszechnie przez wiele instytucji finansowych) opiera się na ustaleniu relacji realnych kursów walut poszczególnych krajów, czyli relacji ich realnej siły nabywczej.
- Relacje te określa się, **porównując ceny dóbr i usług w danym kraju z cenami analogicznych dóbr i usług w innych krajach wyrażonymi w tej samej walucie.**

KRAJE (miejsce)		PKB (nominalnie) według PSN w 2022 r. (w mln USD) wg Międzynarodowego Funduszu Walutowego	KRAJE (miejsce)		PKB (nominalnie) według PSN w 2022 r. (w mln USD) wg Międzynarodowego Funduszu Walutowego
	ŚWIAT	160 244 164	17	Arabia Saudyjska	2 018 260
1	Chiny	30 074 380	20	Australia	1 615 286
2	USA	25 035 164	22	Polska	1 599 020
3	Indie	11 665 486	28	Holandia	1 226 656
4	Japonia	6 109 961	44	Ukraina	588 448
5	Niemcy	5 316 933	71	Sudan	207 713
6	Rosja	4 649 674	73	Białoruś	201 967
7	Indonezja	4 023 501	101	Mikronezja	386
8	Brazylia	3 782 763	190	Kiribati	268
9	Wielka Brytania	3 776 044	191	Wyspy Marshalla	245
10	Francja	3 688 323	192	Palau	236
11	Turcja	3 320 994	193	Nauru	145
12	Włochy	3 022 162	194	Tuvalu	63

PKB według parytetu siły nabywczej – PSN (parytetu siły nabywczej waluty – PSNW)

- Najwyższe wartości PKB wg PSN występują w: Chinach, USA, Indiach, Japonii, Niemczech, Rosji i Indonezji.

PKB według parytetu siły nabywczej na mieszkańca

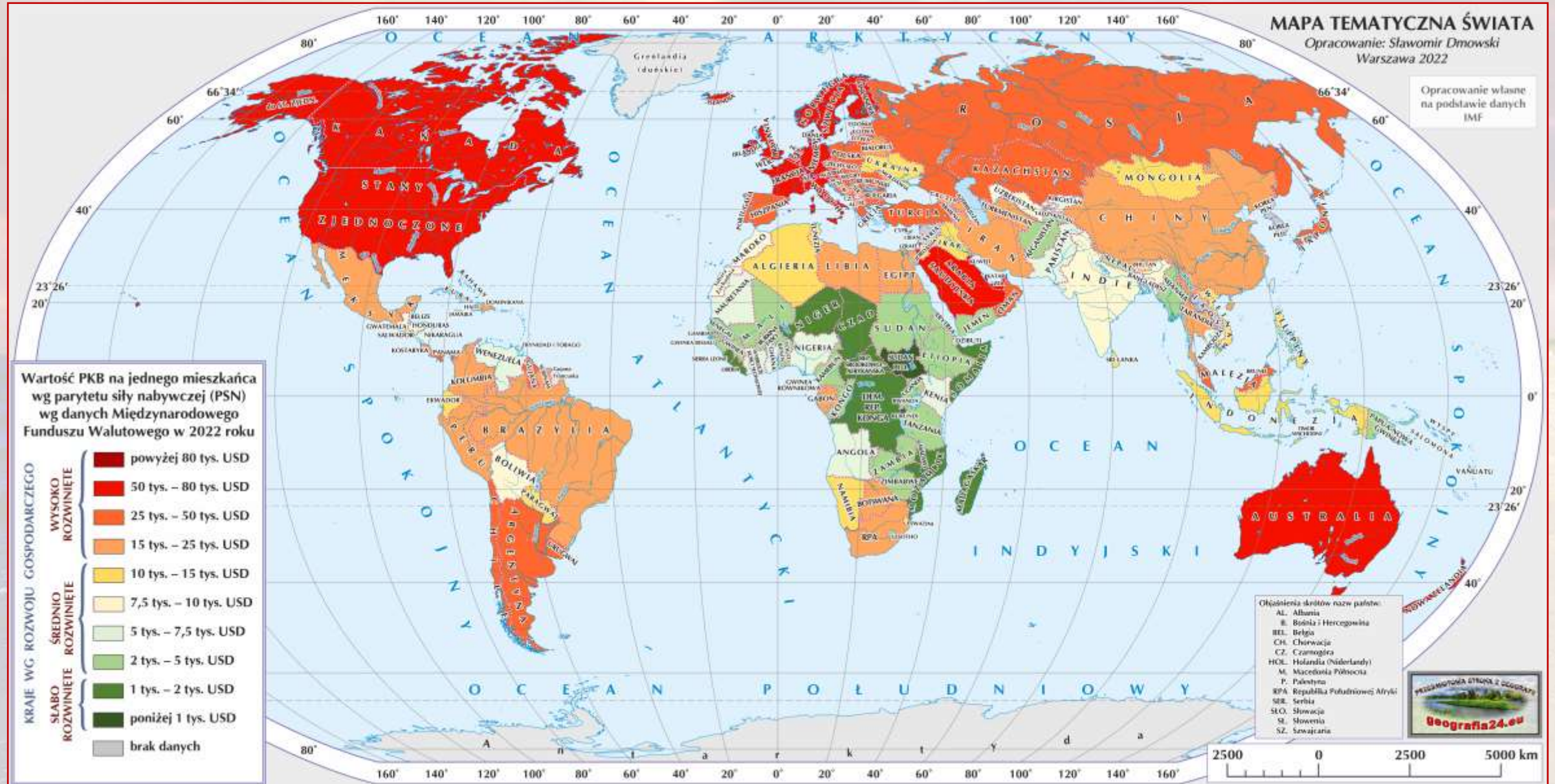
- PKB wg parytetu siły nabywczej po przeliczeniu na 1 mieszkańca daje lepszy obraz poziomu rozwoju danego kraju – Polska w tym zestawieniu plasuje się ponad 10 pozycji wyżej niż w PKB “zwykłym” na głowę.

PAŃSTWA (miejsce wg PSN z 2022 r.)		PKB na głowę (w USD) w 2022 r.		
		wg PSN	wg “zwykłego” PKB (miejsce na świecie)	
1	Luksemburg	141587	127673	1
2	Singapur	131426	79426	6
3	Irlandia	131034	102217	2
4	Katar	113675	82887	5
5	Szwajcaria	84469	92434	4
6	Norwegia	78128	92646	3
7	ZEA	77272	47793	20
8	USA	75180	75180	7
9	Brunei	74196	42939	24
10	San Marino	72070	47700	21
11	Hongkong	69987	49700	18
12	Dania	69845	65713	10
13	Holandia	69715	56298	13
16	Islandia	66467	73981	8
19	Niemcy	63835	48398	19
20	Australia	62192	66408	15
27	Francja	56200	42330	25
28	Wielka Brytania	55862	47318	22
29	Arabia Saudyjska	55802	27941	43

PAŃSTWA (miejsce wg PSN z 2022 r.)		PKB na głowę (w USD) w 2022 r.		
		wg PSN	wg “zwykłego” PKB (miejsce na świecie)	
45	Polska	42466	19023	56
46	Węgry	42132	18983	57
50	Turcja	38759	9961	81
53	Rumunia	38097	15619	62
59	Rosja	31967	14665	65
75	Białoruś	21709	8567	86
76	Chiny	21291	12970	69
90	Brazylia	17684	8857	85
109	Ukraina	13203	4862	114
131	Indie	8293	2466	143
155	Sudan	4450	916	175
179	Afganistan	2456	611	186
186	Czad	1719	743	182
190	Niger	1443	561	187
191	Dem. Republika Konga	1328	660	184
192	Somalia	1322	539	189
193	Rep. Środkowoafrykańska	1088	496	192
194	Sudan Południowy	934	328	194
195	Burundi	865	293	195

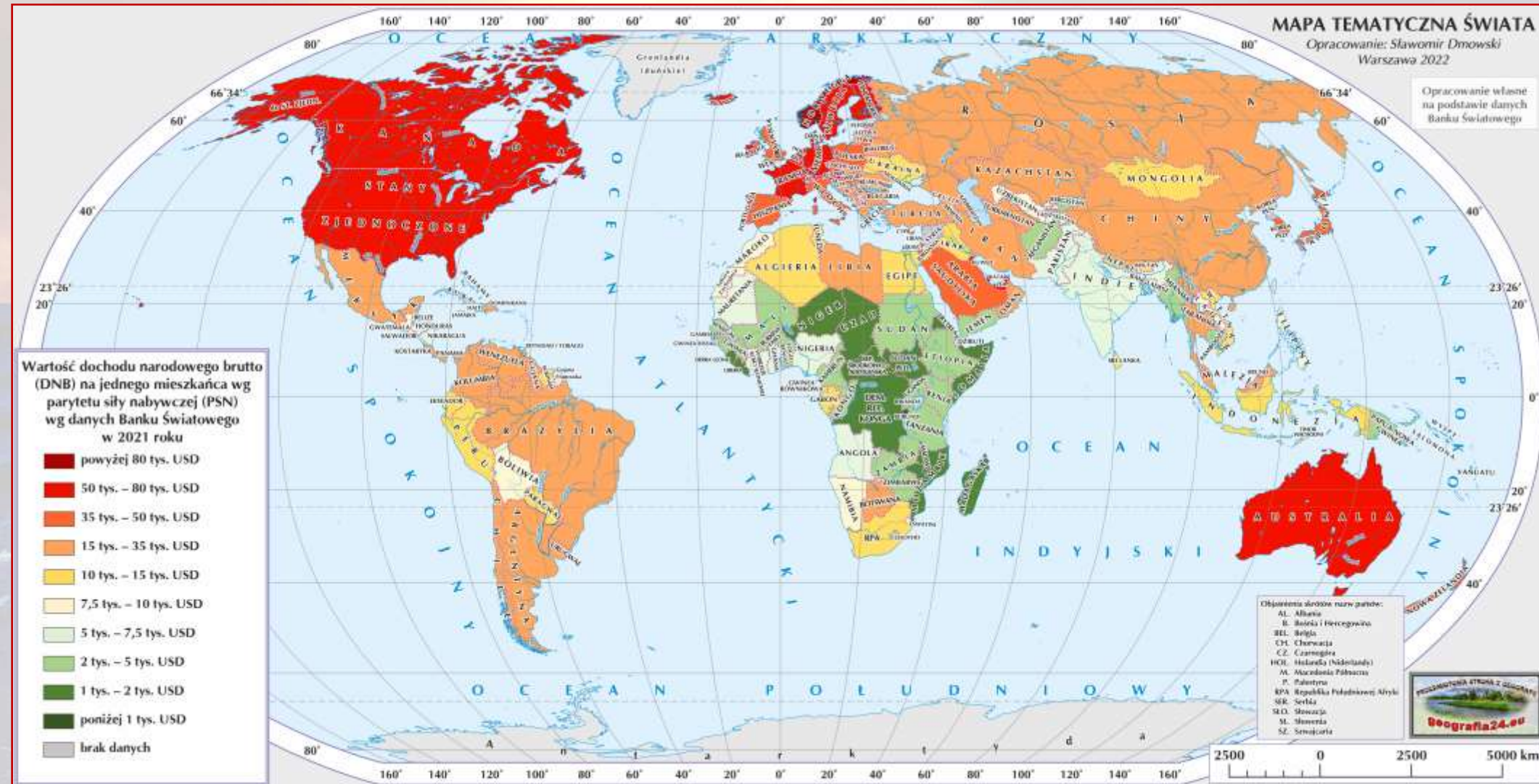
PKB wg parytetu siły nabywczej na mieszkańca

- Najwyższe wartości PKB wg PSN per capita występują w: Luksemburgu, Singapurze, Irlandii, Katarze i Szwajcarii.

Dochód narodowy brutto (DNB)

- **Dochód narodowy brutto (DNB) = PKB + dochody krajowych firm za granicą – wartość dochodów obcego kapitału.**
- **Dochód narodowy brutto (DNB) = PNB**
- **Może być on przeliczany na osobę oraz wyrażany wg parytetu siły nabywczej (PSN).**

PKB w podziale na sektory gospodarki

- Dysproporcje w poziomie rozwoju poszczególnych krajów można też oceniać na podstawie analizy struktury PKB w podziale na sektory gospodarki:
 - **sektor I:**
 - obejmujący **rolnictwo, leśnictwo, rybactwo, rybołówstwo, zbieractwo i łowiectwo**, czyli działy zajmujące się bezpośrednią eksploatacją odtwarzalnych bogactw przyrody;
 - dominuje w krajach słabo rozwiniętych gospodarczo;
 - **sektor II:**
 - obejmujący **górnictwo, przemysł przetwórczy i budownictwo**;
 - dominuje zwykle w krajach średnio rozwiniętych gospodarczo;
 - **sektor III:**
 - obejmujący różnego rodzaju **usługi** - komunikacji, handlu, gospodarki komunalnej, nauki, oświaty, służby zdrowia, rekreacji, kultury, bankowości, administracji itp.
 - dominuje w krajach wysoko rozwiniętych gospodarczo.

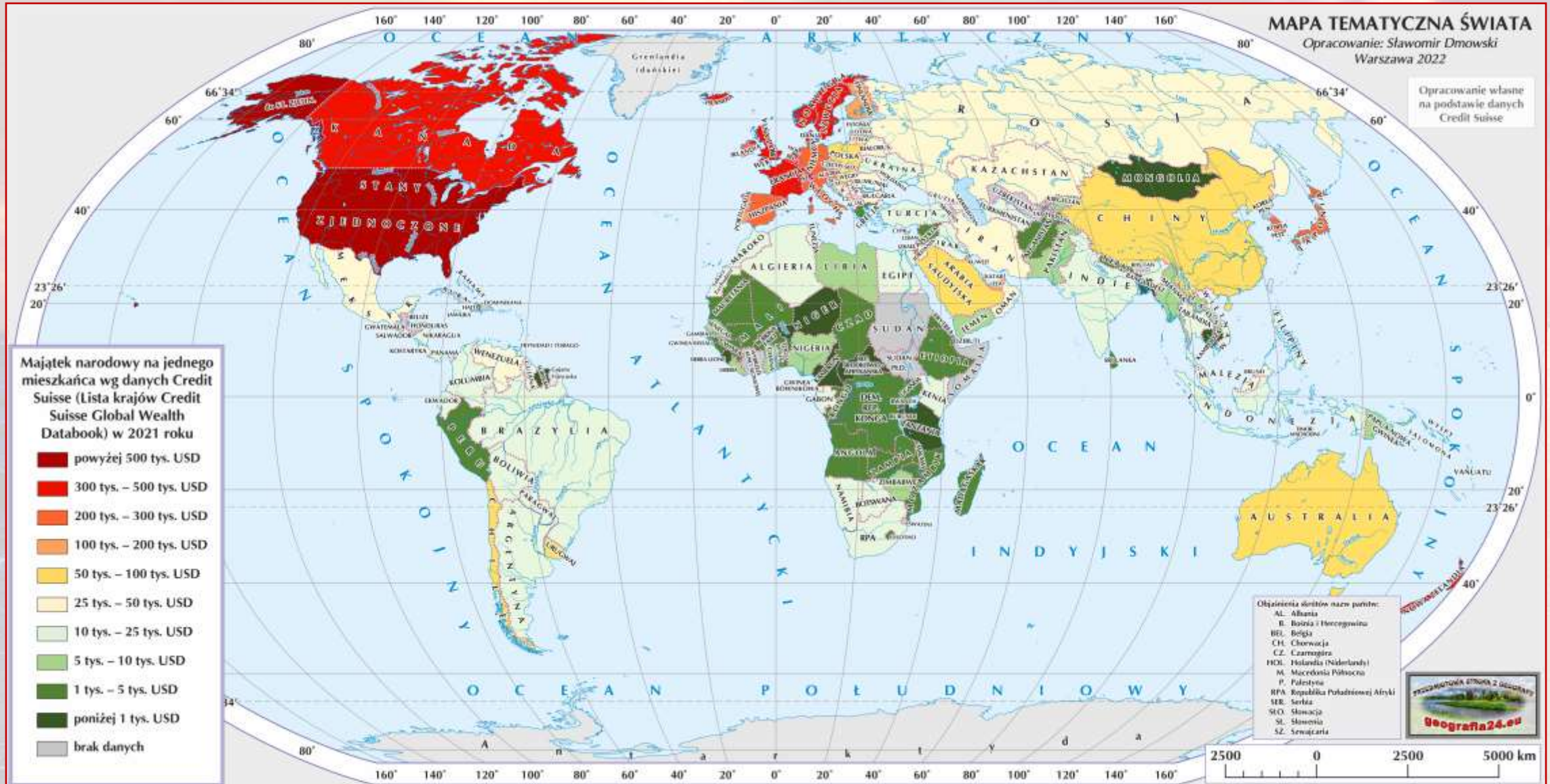
Wartość majątku narodowego na 1 mieszkańca

- PKB jest tylko strumieniem dochodów osiągniętych przez przedsiębiorców w danym kraju w jakimś czasie.
 - Kraje, które od niedawna mają wysokie jego wskaźniki przeciętne, nie mogą być więc uznawane za równie bogate, jak te, które legitymują się wysokim PKB na jednego mieszkańca od dziesiątków lat, np.:
 - Irlandia i Hiszpania,
 - w związku z wielkim napływem obcego kapitału,
 - Zjednoczone Emiraty Arabskie,
 - w następstwie wzrostu cen eksportowanych surowców.
 - Klasyfikacja powinna więc opierać się na zgromadzonych zasobach – bogactwach.
 - Bank Światowy publikuje rankingi krajów według szacunkowej wartości majątku narodowego na 1 mieszkańca, ze wskazaniem na główne źródła jego pochodzenia (czyli bogactwa naturalne, zasoby ludzkie lub technologie).
 - Najwyższe lokaty zajmują według nich wielkie KWR, rzadko zaludnione, dysponujące ogromnymi zasobami naturalnymi oraz wykwalifikowanymi kadrami.
 - Do najbiedniejszych należą natomiast kraje afrykańskie i azjatyckie, dysponujące skromnymi zasobami naturalnymi i dużą liczbą ludności, słabo wykwalifikowanej.

Majątek narodowy na osobę na świecie w 2021 r. (World Wealth Levels wg Global Wealth Report)

- Raport Global Wealth sporządzany przez Credit Suisse przedstawia listę krajów świata według majątku (obejmującego zarówno aktywa finansowe, jak i niefinansowe) na osobę dorosłą lub gospodarstwo domowe.

Bogata Północ i biedne południe

Podział na bogatą Północ i biedne Południe

- W latach 70. XX w. powstał podział świata na państwa:

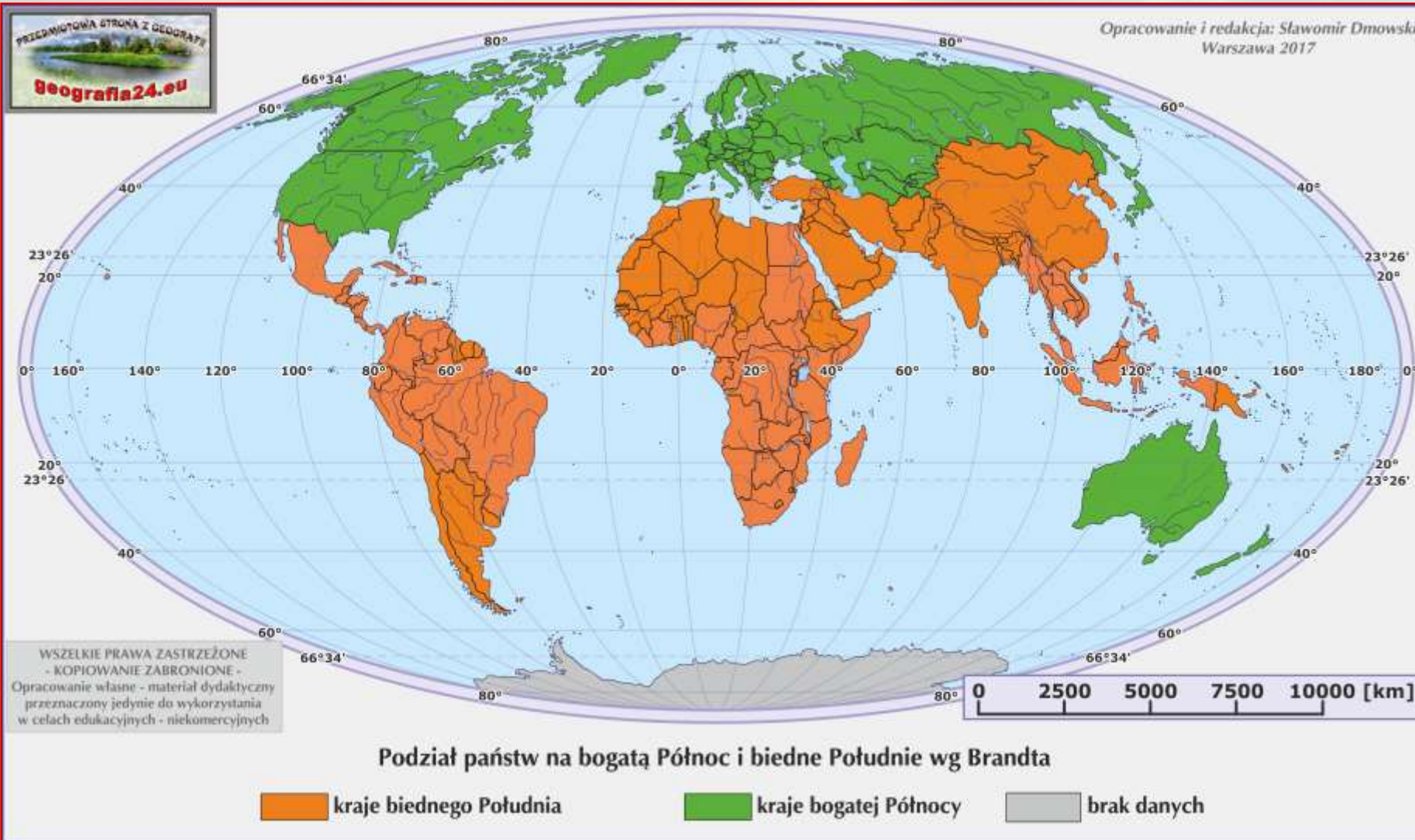
- **bogatej północy**, obejmującej:

- Kanadę, USA, kraje Europy wraz z ZSRR, Japonię, Australię, Nową Zelandię;

- **biednego południa**, obejmującego:

- m.in. Meksyk, kraje Ameryki Środkowej i Południowej, Afryki, Azji Południowej i Południowo-Wschodniej (Chiny, Indie).

- Obszary te oddzielono **linią Brandta** umowną granicą, której nazwa pochodzi od nazwiska niemieckiego kanclerza będącego także członkiem komisji zajmującej się różnicami między krajami bogatymi i biednymi.

Podział na bogatą Północ i biedne Południe

- Przemiany polityczno-gospodarcze, które nastąpiły na przełomie lat 80. i 90. XX w., spowodowały jednak, że podział ten stał się nie do końca poprawny.
- W konsekwencji tych zmian okazało się, że:
 - wśród bogatych państw Północy znalazły się niesłusznie m.in. słabo rozwinięte republiki byłego ZSRR,
 - np.: Kazachstan, Uzbekistan, Tadżykistan, Kirgistan;
 - do biednego Południa nie powinno się już zaliczać dynamicznie rozwijających się:
 - krajów Azji Południowo-Wschodniej:
 - np. Singapur, Hongkong, Malezja, Tajwan i Korea Południowa;
 - krajów naftowych:
 - np. Arabia Saudyjska, ZEA, Kuwejt, Bahrajn i Katar;
 - krajów Ameryki Południowej (za sprawą m.in. inwestycji zagranicznych):
 - np. Brazylii, Argentyny, Urugwaju, Chile.
 - Tym samym obecnie w obu grupach znajdują się państwa o zróżnicowanym poziomie rozwoju gospodarczego i stopniu zamożności społeczeństw.
 - Warto jednak wiedzieć, że większa część światowego PKB wytwarzana jest w krajach, które zaliczono do bogatej Północy.

Biedna rodzina z Uzbekistanu

Bogaty obecnie Dubaj w ZEA

Biedni i bogaci we współczesnym świecie

Wskaźnik rozwoju społecznego (HDI – Human Development Index)

- **Wskaźnik rozwoju społecznego (HDI – Human Development Index)** – został stworzony przez ONZ w 1993 r. do powszechnych porównań, w celu uzyskania prawdziwego obrazu poziomu życia ludności poszczególnych państw lub regionów.
- Lista państw świata wg wskaźnika rozwoju społecznego jest obecnie tworzona na podstawie analizy następujących wskaźników (wskaźnik ten był już kilkakrotnie modyfikowany):
 - oczekiwana długość trwania życia w momencie urodzenia,
 - poziom analfabetyzmu i wskaźnik umiejętności czytania ze zrozumieniem,
 - poziom edukacji – średnia liczba lat edukacji ludności w wieku 25 lat i starszych,
 - oczekiwana liczba lat edukacji dzieci rozpoczynających proces kształcenia,
 - dochód narodowy (w dolarach USD) przypadający na 1 mieszkańca, liczony wg parytetu siły nabywczej – PSN (parytetu siły nabywczej waluty – PSNW).

Wskaźnik rozwoju społecznego (HDI – Human Development Index)

- Wskaźnik rozwoju społecznego (HDI) – bierze więc pod uwagę trzy kategorie obiektywnej oceny jakości życia:
 - dobrobyt materialny (oceniany jako dochód narodowy per capita (w dolarach USD),
 - jakość usług zdrowotnych,
 - jakość usług edukacyjnych.

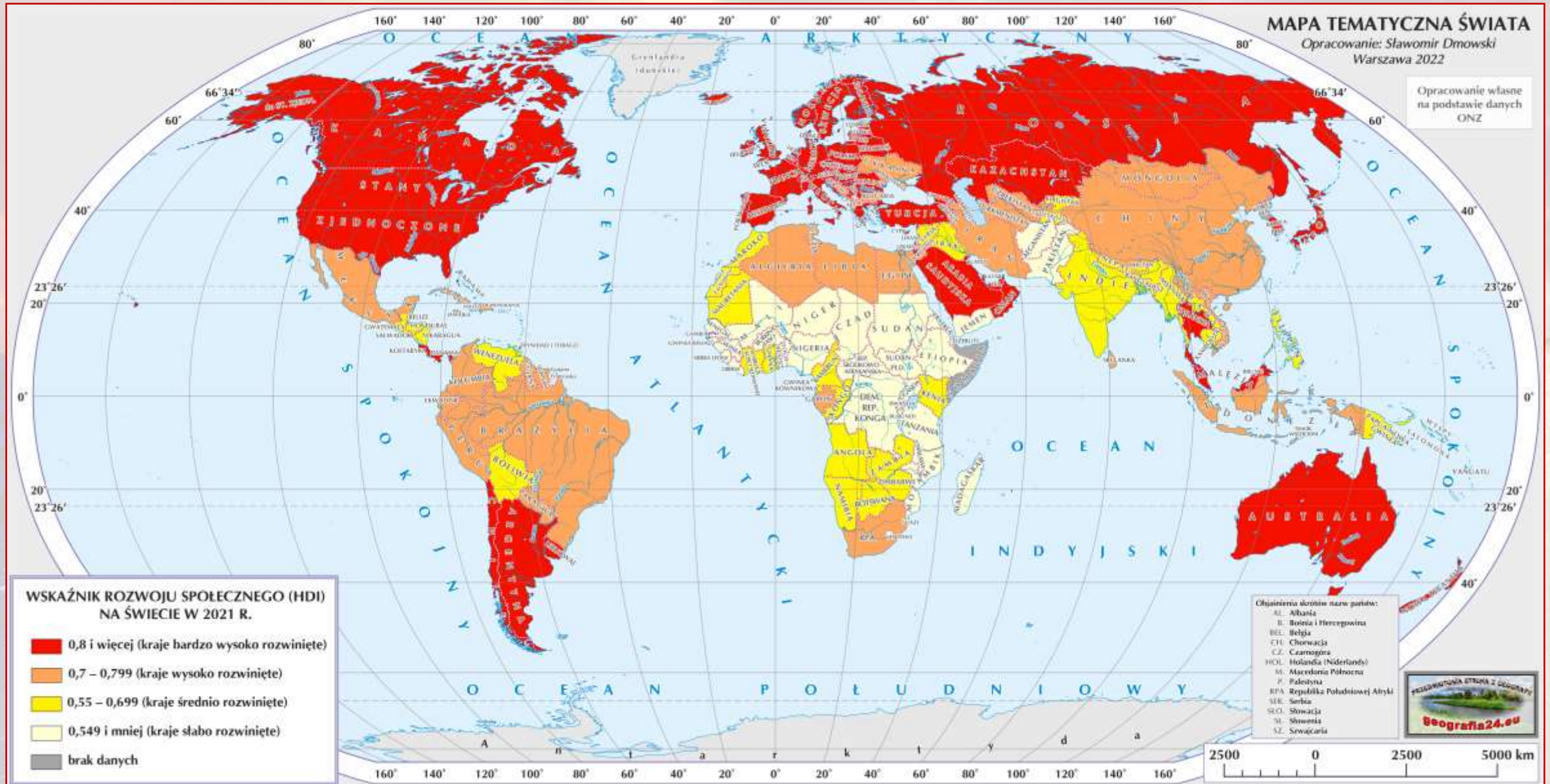
Wskaźnik rozwoju społecznego (HDI – Human Development Index) z 2021 roku

- W raporcie **HDI** (Human Development Index) państwa zostały przyporządkowane do jednej z czterech kategorii:
 - **państwa bardzo wysoko rozwinięte** (pierwsze 66 państwa; **wartości HDI: 0,8 i więcej**),
 - np. Szwajcaria (1), Norwegia (2), Islandia (3), Hongkong (4), Australia (5), Dania (6), Szwecja (7), Irlandia (8), Niemcy (9), Holandia (10), Finlandia (11), Singapur (12), Nowa Zelandia (13), Kanada (15), Wielka Brytania (18), Stany Zjednoczone (21), Francja (28), Grecja (33), **Polska (34)**, Arabia Saudyjska (35), Rosja (52), Rumunia (53), Białoruś (60);
 - **państwa wysoko rozwinięte** (miejsca 67-115; **wartości HDI: 0,7 – 0,799**),
 - np. Bułgaria (68), Ukraina (77), Chiny (79), Meksyk (86), Brazylia (87), Indonezja (114);
 - **państwa średnio rozwinięte** (miejsca 116-159; **wartości HDI: 0,55 – 0,699**),
 - np. Filipiny (116), Bangladesz (129), Indie (132), Kenia (152);
 - **państwa słabo rozwinięte** (miejsca 160-191; **wartości HDI: 0,549 i mniej**),
 - np. Pakistan (161), Nigeria (163), Afganistan (180), Gwinea (182), Jemen (183), Burkina Faso (184), Mozambik (185), Mali (186), Burundi (187), Republika Środkowoafrykańska (188), Niger (189), Czad (190) i Sudan Południowy (191).

Wskaźnik rozwoju społecznego (HDI – Human Development Index) z 2021 roku

- Najwyższe wartości HDI występują w: Szwajcarii, Norwegii, Islandii, Hongkongu, Australii, Danii, Szwecji i Irlandii.

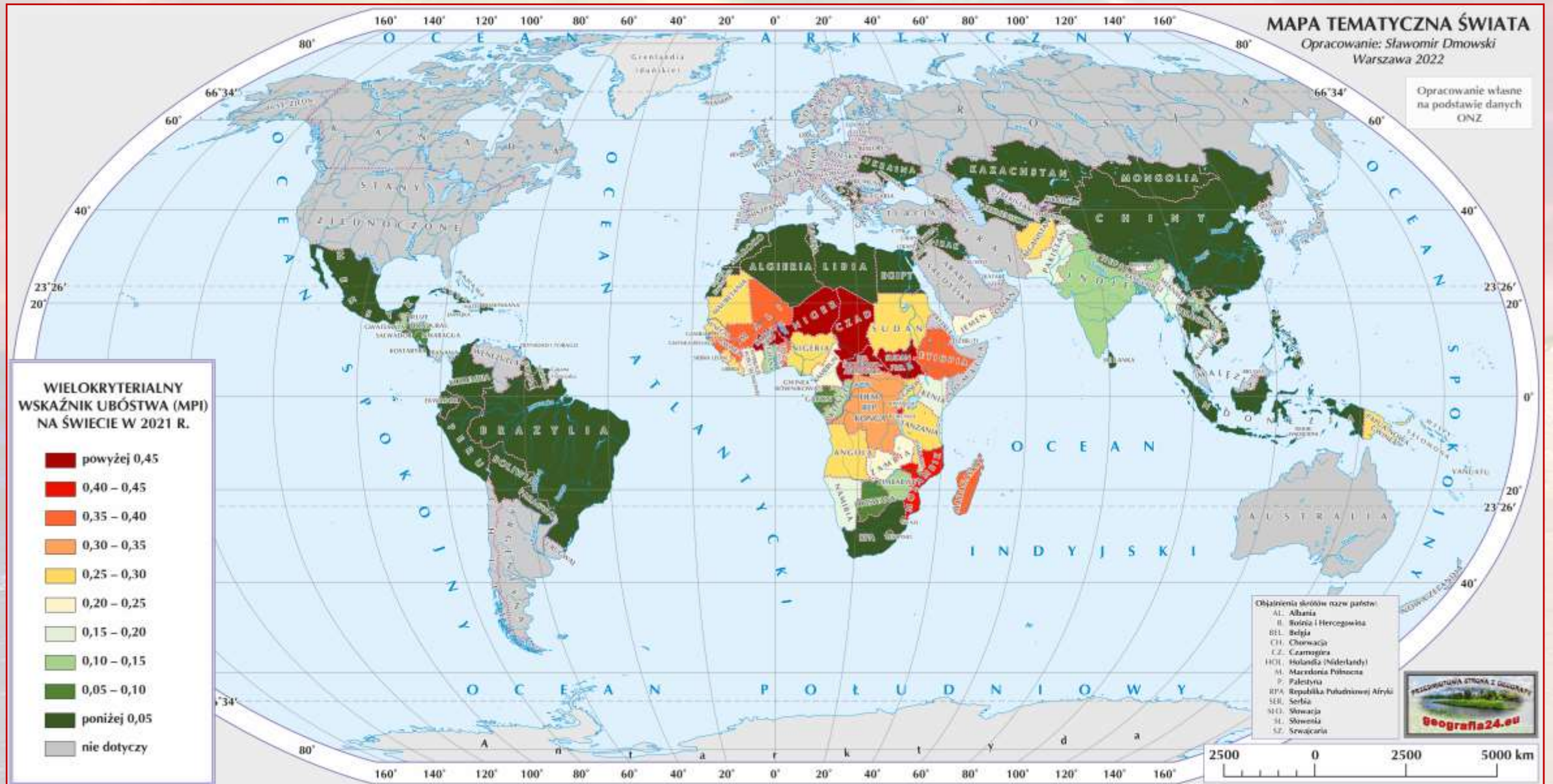
MPI – wielokryterialny wskaźnik ubóstwa

- **MPI – wielokryterialny wskaźnik ubóstwa** (**Global Multidimensional Poverty Index**), obliczany jest przez ONZ tylko dla krajów o najniższych wartościach wskaźnika rozwoju społecznego HDI.
- Najważniejszym celem tego wskaźnika jest wskazanie **odsetka osób** będącego w danym kraju w “biedzie”.
- Przy jego wyliczaniu bierze się pod uwagę **10 wskaźników** dotyczących **zdrowia, edukacji i standardu życia**.

Wielokryterialny wskaźnik ubóstwa (MPI – Multidimensional Poverty Index) w 2021 r.

- Najwyższą wartością wskaźnika MPI (najgorszą sytuacją) odznaczają się przede wszystkim kraje Afryki Środkowej.

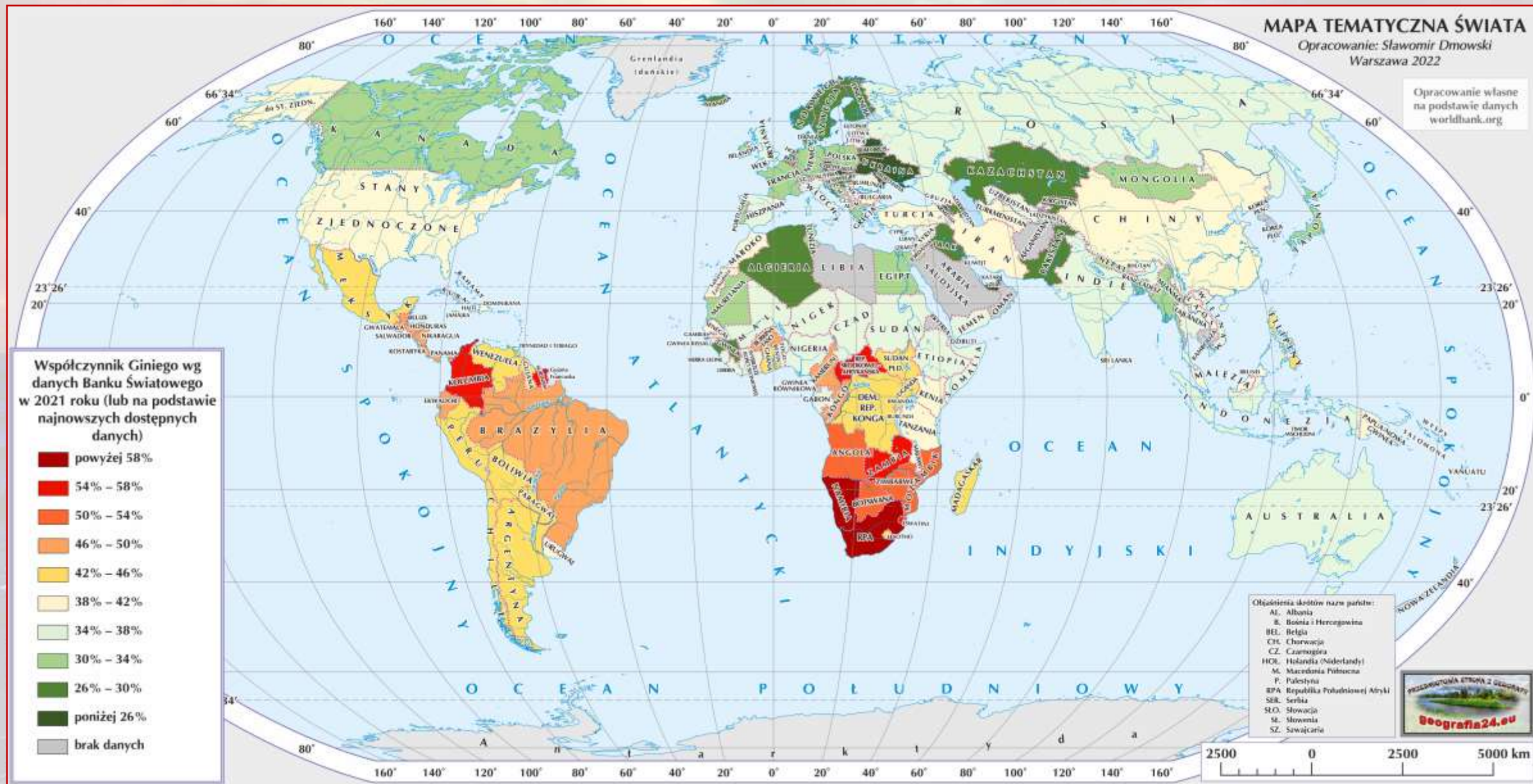
Współczynnik Giniego

- **Współczynnik Giniego** (wskaźnik Giniego) – stosowany jest powszechnie w celu zobrazowania nierówności dochodów w danym państwie, występujących w obrębie różnych grup społecznych.
 - Nie obrazuje on tego czy w państwie jest dobrze, czy źle ale czy są dysproporcje.
 - Nierównomierny dochód różnych grup społecznych przyczynia się do różnego dostępu przez różne grupy społeczne do dóbr konsumpcyjnych.
- Wskaźnik ten przyjmuje wartości: **od 0 do 1** lub **od 0 do 100** (kiedy wyrażany jest w procentach).
- Wzrost wartości tego miernika oznacza wzrost dysproporcji w obrębie danego kraju:
 - **najniższe wartości** (najmniejsze dysproporcje) występują najczęściej w krajach wysoko rozwiniętych gospodarczo, ale nie zawsze,
 - najniższe wartości do 30 występują w krajach skandynawskich (w Norwegii, Szwecji, Finlandii i Danii), Ukrainie, Słowenii, Słowacji, Czechach, Kazachstanie, Kosowie, Kirgistanie, Mołdawii, Islandii, Białorusi, Rumunii, Belgii i Holandii,
 - dość niska wartość tego wskaźnika występuje w Polsce (30,2 w 2021 r.);
 - **największe dysproporcje** występują zwykle wśród krajów słabo i średnio rozwiniętych z Ameryki Południowej i Środkowej oraz Afryki Środkowej i Południowej,
 - najwyższe wartości powyżej 45 występują, m.in. w RPA, Namibii, Surinamie, Zambii, Republice Środkowoafrykańskiej, Eswatini, Kolumbii, Mozambiku, Belize i Botswanie.

Współczynnik Giniego w 2021 roku

- Najwyższe wartości współczynnika Giniego występują w południowej części Afryki oraz w Ameryce Południowej.

Główne cechy i problemy krajów o niskim i wysokim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego. Dysproporcje na świecie

Cechy i problemy krajów o niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego

Kategoria	Główne cechy i problemy krajów o niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego
Ekonomiczne	• niska wartość PKB na głowę (per capita) wynosząca zwykle poniżej 2 000 USD
	• ograniczona możliwość rozwoju państwa i uzależnienie od pomocy zagranicznej
	• niski udział usług w strukturze tworzenia PKB (wyższy w krajach atrakcyjnych przyrodniczo)
	• wyraźna dominacja rolnictwa i przemysłu wydobywczego w tworzeniu PKB
	• w eksporcie największe znaczenie odgrywają produkty nisko przetworzone (surowce mineralne) oraz produkty roślinne (owoce, używki, przyprawy i rośliny włókniste)
	• zacofanie technologiczne, zwykle brak przemysłu hi-tech (nakłady na prace B+R bliskie 0%)
	• stosunkowo wysoka, choć malejąca energochłonność produkcji przy małej produkcji energii
• najczęściej brak energetyki alternatywnej; postępująca silna degradacja środowiska	
• niska wydajność pracy i mała liczba wysoko kwalifikowanych pracowników (tania siła robocza pracująca często na plantacjach lub prowadząca niedochodową gospodarkę rolną)	
• poza miastami bardzo słabo rozwinięta infrastruktura techniczna przejawiająca się m.in.:	
• niewielkiej gęstości sieci transportowej – problem z dotarciem do wielu miejsc	
Demograficzne	• eksplozja demograficzna – młode społeczeństwo (model rodziny wielodzietnej, często powyżej 5 dzieci w rodzinie; słaby poziom znajomości metod planowania rodziny):
	• wysoki współczynnik przyrostu naturalnego (malejący współczynnik zgonów)
	• znikomy udział osób starszych w społeczeństwie (poniżej 5% osób powyżej 65 lat)
	• średnia długość trwania życia stosunkowo niska zwykle w granicach 45-60 lat
	• wysoka lub średnia śmiertelność niemowląt oraz okołoporodowa kobiet (bardzo niski poziom opieki medycznej),
• dominacja w strukturze zatrudnienia rolnictwa (powyżej 30%) i przemysłu (10 – 40%)	
Społeczne	• źle zbilansowana dieta i często niska wartość kaloryczna posiłków (problem głodu)
	• niski poziom wykształcenia mieszkańców (niski poziom oświaty i wysoki analfabetyzmu)
	• stosunkowo niski odsetek korzystających z Internetu i posiadających telefon komórkowy
	• niski lub średni wskaźnik urbanizacji
	• słaba władza, obecność konfliktów o podłożu etnicznym lub religijnym, b. duże bezrobocie

Cechy i problemy krajów o wysokim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego

Kategoria	Główne cechy i problemy krajów o wysokim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego
Ekonomiczne	<ul style="list-style-type: none">• bardzo wysoka wartość PKB na głowę (per capita) powyżej 15 000 USD• dominacja usług w strukturze tworzenia PKB (bardzo mały udział rolnictwa)• w eksporcie największe znaczenie odgrywają produkty wysoko przetworzone<ul style="list-style-type: none">• np. elektronika, wyroby przemysłu farmaceutycznego, środki transportu (samochody)• rozwinięty przemysł zaawansowanej technologii (high-tech)<ul style="list-style-type: none">• znaczne nakłady na prace B+R (badawczo-rozwojowe; zwykle w granicach 1-4% PKB)• malejąca energochłonność produkcji przy dużej produkcji energii<ul style="list-style-type: none">• zwykle dynamiczny rozwój energetyki alternatywnej• wysoka wydajność pracy i spora liczba wysoko kwalifikowanych pracowników• dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna przejawiająca się m.in.:<ul style="list-style-type: none">• gęstą siecią transportową – liczne drogi szybkiego ruchu• nowoczesne lotniska
Demograficzne	<ul style="list-style-type: none">• stagnacja rozwoju demograficznego i starzenie się społeczeństwa (model rodziny 2+1):<ul style="list-style-type: none">• stosunkowo niski lub czasem ujemny współczynnik przyrostu naturalnego• znaczny udział osób starszych w społeczeństwie (ponad 15% osób powyżej 65 lat)• średnia długość trwania życia najczęściej powyżej 75 lat• niska śmiertelność niemowląt (wysoki poziom opieki medycznej)• dominacja usług w strukturze zatrudnienia (zatrudnienie w rolnictwie zwykle poniżej 5%)
Społeczne	<ul style="list-style-type: none">• zbilansowana dieta ale często wysoka wartość kaloryczna posiłków (problem otyłości)• bardzo wysoki poziom wykształcenia mieszkańców (znikomy poziom analfabetyzmu)• bardzo wysoki odsetek korzystających z Internetu i posiadających telefon komórkowy• wysoki wskaźnik urbanizacji<ul style="list-style-type: none">• problemy związane z rozwojem miast, np. korki i zanieczyszczenie

Dysproporcje na świecie

- Stopień rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych państw decyduje o poziomie życia zamieszkujących je obywateli.
 - Ludność krajów wysoko rozwiniętych ma zwykle szeroki dostęp do różnych dóbr i usług.
 - Wśród krajów wysoko rozwiniętych także są duże dysproporcje.
 - Bardzo duży odsetek mieszkańców państw określanych jako biedne, żyje w skrajnej nędzy.

Z czego wynikają dysproporcje?

• Przyczyn dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym świata można doszukiwać się na wielu płaszczyznach uwarunkowań przyrodniczo-społeczno-gospodarczych:

• **przyrodnicze:**

- ukształtowanie terenu, klimat, gleby i surowce mineralne;

• **historyczne:**

- kolonializm i handel niewolnikami,
- celowe podsycanie waśni plemiennych;

• **kulturowe:**

- religię,
- poziom wykształcenia społeczeństwa,
- podatność na wprowadzanie zmian;

• **polityczne:**

- różnica pomiędzy gospodarką centralnie sterowaną a gospodarką rynkową,
- wojny domowe;

• **ekonomiczne:**

- zasoby finansowe państwa, które umożliwiają inwestowanie w rozwój kraju,
- zasoby siły roboczej.

Dlaczego dysproporcje na świecie wciąż się zwiększają?

- Na świecie obecnie jest wiele przyczyn, które zwykle się na siebie nakładają, dzięki którym dysproporcje wciąż rosną, m.in. za sprawą:
 - **różnic w rozwoju demograficznym** – zbyt wysoki przyrost demograficzny (szczególnie długotrwała eksplozja demograficzna) zwiększa trudności związane z wyprodukowaniem żywności, zapewnieniem podstawowych potrzeb związanych z edukacją i ochroną zdrowia dla “nowych ludzi”,
 - przykładowo liczba ludności w Nigerii w 2000 roku wynosiła 110 mln, zaś w 2022 roku już 225 mln,
 - liczba ludności w ciągu zaledwie 22 lat wzrosła o 114 mln (mniej więcej o “trzy Polski”).

Dlaczego dysproporcje na świecie wciąż się zwiększają?

- Dysproporcje zwiększają się także za sprawą **wzrostu znaczenia wiedzy w światowej gospodarce** – w wyniku czego kraje, w których jest ludność słabo wykształcona (nie wspominając o analfabetach), ma trudność zarówno na lokalnych rynkach pracy, jak i poza nimi,
- wiedza jest chociażby podstawą rozwoju przemysłu wysokiej technologii, umożliwiającego uzyskiwanie największych zysków.

Dlaczego dysproporcje na świecie wciąż się zwiększają?

- Dysproporcje rosną także w wyniku:
 - **spadku cen surowców mineralnych** – najbardziej odczuwalnego w przypadku państw rozwijających się, których gospodarki w dużej mierze nastawione są na uzyskiwanie dochodów pochodzących z wydobycia surowców mineralnych,
 - nawet jeżeli takie spadki są przejściowe to utrudniają one (często spowalniają) rozwój w pozostałych działach gospodarki narodowej;
 - **spadku cen artykułów rolnych** – dotyczącego w głównej mierze państw słabo i średnio rozwiniętych,
 - przyczynia się to do utraty części dochodów z eksportu oraz powoduje deficyt w handlu zagranicznym.

Dlaczego dysproporcje na świecie wciąż się zwiększają?

- Na wzrost dysproporcji rozwojowych na świecie wywiera także istotny wpływ:
 - **ograniczony dostęp do rynków wewnętrznych państw wysoko rozwiniętych** – dotyczy to eksporterów z państw słabo i średnio rozwiniętych, którzy ze względu na protekcjonistyczną politykę nie mogą eksportować swoich produktów lub też zmuszeni są do płacenia różnych form podatków (głównie cła),
 - problem ten dotyczy wielu artykułów rolnych, m.in. cukru z trzciny cukrowej, który nie jest w stanie sprostać nieuczciwej polityce ze strony państw UE;
 - **ciągłego wzrostu zadłużenia państw słabo rozwiniętych,**
 - często utrudnia to lub nawet uniemożliwia “patrzenie w przyszłość”.

Dlaczego dysproporcje na świecie wciąż się zwiększają?

- Niebagatelny wpływ wzrostu dysproporcji rozwojowych na świecie wynika także z:
 - **pogorszenia się warunków przyrodniczych** wywołanych problemem globalnego ocieplenia oraz nadmiernego wykorzystania ziemi,
 - w wielu wypadkach skutkuje to klęską głodu uderzającą w najbiedniejsze kraje świata;
 - **niestabilność polityczna, słaba władza**, nie kontrolujące sytuacji wewnętrznej rządy oraz **konflikty zbrojne i terroryzm**,
 - utrudnia to znacznie rozwój państwa, uszczupla wpływy do budżetu państwa, a także odstrasza inwestorów zagranicznych oraz turystów z bogatych państw.

Skutki wzrostu dysproporcji

- Dochody najbogatszych państw świata nieustannie rosną, pomimo ciągłego powtarzania:
“jak to się nie staramy, aby było lepiej”.
- Ale co robimy – niestety niewiele, ponieważ aby biednym żyło się lepiej, to komuś musi się **“MNIEJ POLEPSZYĆ”** na tym świecie (czyli nam).
- A czy my jesteśmy do tego zdolni aby zrezygnować z kupna nowego super wyposażonego smartfonu?
 - Każdy sobie na to pytanie musi odpowiedzieć.

Skutki dysproporcji w rozwoju gospodarczym dla państw słabo rozwiniętych

- **Skutki dla państw słabo rozwiniętych:**
 - niewysoka jakość życia i niskie zarobki większości ludności;
 - problemy z dostępem do żywności, edukacji (zwłaszcza na średnim i wyższym poziomie) oraz opieki zdrowotnej,
 - niskie poczucie bezpieczeństwa;
 - liczne konflikty społeczne i rozwój ekstremizmów politycznych w związku z długotrwałą biedą, brakiem perspektyw na przyszłość oraz ze świadomością występowania lepszych warunków życia w innych krajach (np. w Europie);
 - bardzo wysoka emigracja zarobkowa (zwłaszcza najlepiej wykształconych ludzi), do krajów wysoko rozwiniętych, utrudniająca rozwój działów gospodarki wymagających od pracowników wysokich kompetencji.

Skutki dysproporcji w rozwoju gospodarczym dla państw słabo rozwiniętych

- Pozostałe skutki dla państw słabo rozwiniętych:
 - znaczny udział rolnictwa i przemysłu w tworzeniu PKB;
 - rozbudowa pracochłonnych działów gospodarki (z reguły produkty są sprzedawane z niewielkim zyskiem);
 - wzrost znaczenia działów gospodarki uciążliwych dla środowiska (w wysoko rozwiniętych krajach wytwarzanie niektórych produktów w określony sposób nie jest dozwolone lub nie są już one opłacalne między innymi ze względu na konieczność dostosowania produkcji do przepisów związanych z ochroną środowiska);
 - duże obciążenie globalnymi zmianami środowiska (np. związanymi z klimatem) mimo jeszcze niewielkiego wkładu w ich przyczyny w porównaniu z zamożnymi państwami;
 - uzależnienie gospodarcze od państw wysoko rozwiniętych (np. od możliwości sprzedawania im surowców i mało przetworzonych produktów, a także od napływu inwestycji zagranicznych i programów pomocy rozwojowej).

Skutki dysproporcji w rozwoju gospodarczym dla państw wysoko rozwiniętych

- **Skutki dla państw wysoko rozwiniętych:**
 - stosunkowo wysoka jakość życia oraz wysokie płace;
 - bardzo dobrze rozwinięty sektor usług (przewaga w tworzeniu PKB), wysoki udział produktów wysoko przetworzonych w strukturze eksportu, znaczne nakłady na inwestycje, edukację, ochronę zdrowia i prace badawczo-rozwojowe;
 - często niedobór pracowników (zarówno wysoko wykwalifikowanych, jak i wykonujących nieskomplikowane, niskopłatne prace);
 - wysokie ceny usług, które często nie mogą być świadczone w innych krajach (np. usługi zdrowotne);
 - ograniczenie działalności produkcyjnej lub likwidacja przedsiębiorstw, m.in. w związku z importem tańszych podzespołów i półproduktów z rozwijających się państw oraz istnienia restrykcyjnych wymogów związanych z ochroną środowiska;
 - ekspansja krajowego kapitału na rynkach słabiej rozwiniętych krajów;
 - napływ imigrantów z państw słabiej rozwiniętych;
 - konieczność konkurowania o udziały na światowym rynku z innymi państwami wysoko rozwiniętymi gospodarczo;
 - konieczność udzielania pomocy finansowej i rzeczowej dla krajów słabo rozwiniętych gospodarczo.

Problem zadłużania państw świata

- **Zadłużanie się jest często występującą cechą współczesnej gospodarki.**
 - **Banki i inne instytucje finansowe udzielają wsparcia finansowego (kredytów oraz pożyczek) gospodarstwom domowym, firmom a nawet poszczególnym krajom.**
 - **W 2020 roku dorosły mieszkaniec naszej planety był zadłużony średnio na 10,4 tys. USD.**
 - **W podziale na regiony zadłużenie przeciętnego mieszkańca jest bardzo zróżnicowane:**
 - **najmniejsze w Afryce (średnio 552 USD/os.),**
 - **największe w Ameryce Północnej (65 tys. USD/os.).**
 - **Należy jednak wziąć pod uwagę fakt, że oficjalne dane nie obrazują całej skali zadłużenia, ponieważ często nie obejmują pożyczek udzielanych nieformalnie przez członków rodziny czy znajomych lub nielegalne podmioty.**
 - **Są one bardzo popularne w krajach słabo rozwiniętych gospodarczo.**

Zadłużenie finansów publicznych

- **Zadłużenie finansów publicznych** obejmuje:
 - **deficyt budżetowy** – nadwyżkę wydatków publicznych nad dochodami danego budżetu państwa (termin odwrotny to **nadwyżka budżetowa** – jedynie nieliczne kraje uzyskują ją w ostatnich latach, np. Norwegia i do 2019 roku – wybuchu pandemii koronawirusa Niemcy),
 - jest on corocznie planowany w ramach ustawy budżetowej i powinien być “bezpieczny” dla państwa, tak aby nie utraciło ono zdolności do finansowania koniecznych wydatków publicznych, np. edukacji, służby zdrowia;
- **dług publiczny** – obejmuje łączną sumę nominalnych zobowiązań należących do sektora finansów publicznych (w przypadku niewypłacalności państwa następuje jego bankructwo), podjętych przez jednostki:
 - w kraju – **dług wewnętrzny**,
 - za granicą – **dług zewnętrzny**.

Dług publiczny

- **Dług publiczny:**

- jest konsekwencją deficytów budżetowych z kolejnych lat i konieczności zaciągania “zobowiązań” na ich pokrycie (w tym celu emitowane są m.in. skarbowe papiery wartościowe i zaciągane są kredyty),
- nie uwzględnia przyszłych zobowiązań państwa – jest to tzw. **ukryty dług publiczny** (w kolejnych latach budżetowych, np. przyszłych emerytur lub innych zobowiązań państwa, o ile się ono z nich w przyszłości nie wycofa, np. dotyczących funkcjonowania programów socjalnych, tj. program 500+).

Dług publiczny krajów słabo i wysoko rozwiniętych

- Państwa słabo rozwinięte gospodarczo zwykle mają mniejsze możliwości finansowe i tym samym nie są w stanie finansować wysokiego długu (ściągają zwykle niskie podatki; posiadają niewielkie budżety).
- Przyczynia się to do występowania dużych problemów w krajach słabo rozwiniętych z zaciągnięciem kredytów, które dodatkowo odznaczają się wyższym oprocentowaniem.
- Na stan ten wpływ ma ocena wiarygodności kredytowej danego państwa – jeżeli państwo jest biedniejsze to uważane jest za mniej wiarygodne, co stanowi bardzo istotny problem w rozwoju gospodarczym krajów słabo rozwiniętych.
- Państwa wysoko rozwinięte gospodarczo zaciągają znacznie wyższe zobowiązania finansowe.

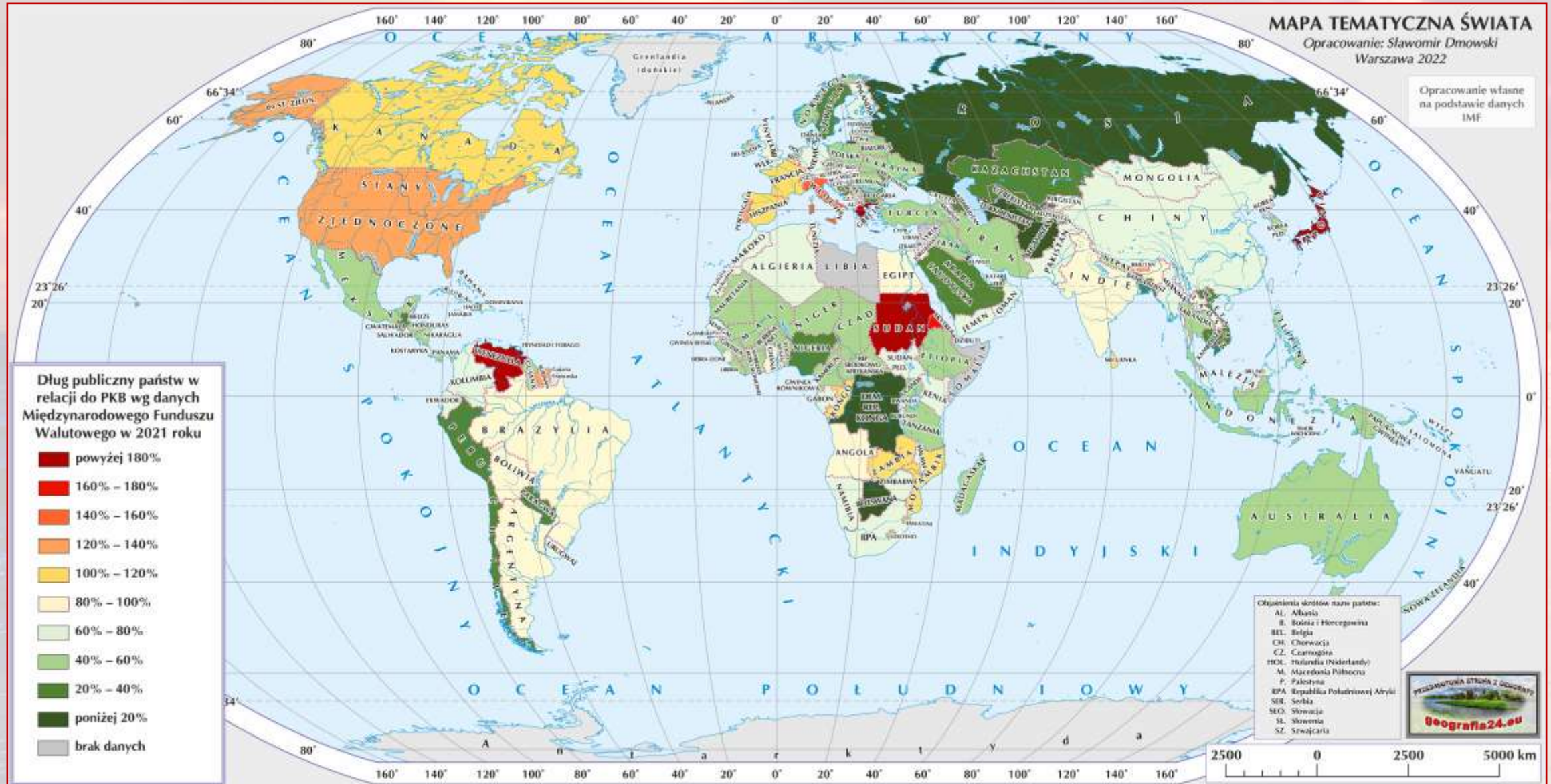
Dług publiczny – jego wartość i ocena

- Dług publiczny zwykle:
 - przedstawia się **za pomocą wartości nominalnych** (przy interpretacji należy zwrócić uwagę na liczbę ludności danego państwa, ponieważ największy problem mają mało liczebne kraje mające wysoki dług),
 - **przelicza się na jednego mieszkańca** – zbyt wysokie obciążenie nim zmniejsza możliwości finansowe państwa,
 - **wyraża się w relacji do produktu krajowego brutto** – służy do monitorowania kondycji finansów publicznych danych państw,
 - przekroczenie określonego progu jest sygnałem ostrzegawczym sugerującym państwo dokonanie oszczędności poprzez konieczne cięcia w wydatkach budżetowych,
 - do niedawna uważano, że znośny dla państw rozwijających się jest dług publiczny na poziomie 40% PKB, zaś przy 90% właściwie żaden kraj – nawet wysoko rozwinięty – nie może czuć się bezpiecznie,
 - obecnie poziom 90% PKB przekracza wiele krajów Unii Europejskiej, w szczególności Grecja, Włochy, Hiszpania i Portugalia dotknięte kryzysem finansów publicznych z lat 2008-2012.

Dług publiczny w relacji do PKB

- W 2021 r. najwyższy dług publiczny w relacji do PKB był w: Japonii (262% PKB), Wenezueli, Grecji, Sudanie, Erytrei, Singapurze, Włoszech, Libanie, Barbadosie, Bhutanie, Bahrajnie, USA i Portugalii.

Kto pożycza?

- Dług może być zaciągany nie tylko przez sektor publiczny, ale także w przypadku:
 - **długu gospodarstw domowych** – przez indywidualnych obywateli danego państwa (zwykle za pośrednictwem banków i innych instytucji finansowych),
 - problemem jest działalność tzw. parabanków lub innych firm świadczących usługi finansowe na warunkach zwykle niekorzystnych dla obywateli, wobec czego często nie są oni w stanie ich spłacić, ze względu na wysokie oprocentowanie i wykorzystywanie niewiedzy konsumentów (prowadzi to do zaciągania kolejnych pożyczek i wpadania w tzw. spiralę zadłużenia),
 - dużym problemem jest dostępność do “tanich” pożyczek, szczególnie w krajach słabo rozwiniętych (z reguły nie ma w nich odpowiednich przepisów prawnych, zaś zarówno państwo jak i obywatele są zbyt biedni aby stworzyć system finansowy gwarantujący bezpieczeństwo dla zwykłych obywateli, czy nawet i firm);
 - **długu korporacyjnego** – przez przedsiębiorstwa (za pośrednictwem banków, giełdy czy prywatnych inwestorów bankowych) na nowe inwestycje lub pokrycie wcześniejszych lub bieżących zobowiązań.

Problem niewypłacalności i braku środków finansowych na regulowanie zobowiązań

- Problem z niewypłacalnością i brakiem środków finansowych na regulowanie zobowiązań państwa może być:
 - **pułapką dla niego samego** – może doprowadzić do bankructwa, a właściwie okresowej jego niewypłacalności i utraty płynności finansowej państwa,
 - kraj mający problemy finansowe, w celu realizacji bieżących zobowiązań musi pożyczać pieniądze po coraz to większych kosztach;
 - **problemem dla mieszkających w nim obywateli:**
 - państwa nie będzie stać na nowe inwestycje (odbija się to niekorzystnie na firmach funkcjonujących dzięki nim),
 - dokonywane mogą być niepopularne kroki polegające na cięciach finansowych:
 - zmniejszeniu wynagrodzeń pracowników w sektorze publicznym i emerytur,
 - ograniczeniu innych świadczeń, kierowanych do różnych grup ludzi (np. bezrobotnych, niepełnosprawnych).
- Dodatkowo rodzi to inne problemy, związane m.in.:
 - ze spadkiem wartości narodowej waluty (zaciągnięte zobowiązania w walutach obcych w ten sposób wzrastają),
 - wzrostem bezrobocia (cięcia finansowe wpływają na kondycję firm i konieczne kroki, np. redukcję zatrudnienia),
 - wzrostem inflacji (wzrostem cen),
 - spadkiem znaczenia danego kraju na arenie międzynarodowej (spada ocena danego państwa).

KONIEC

**Materiały pomocnicze do nauki
Opracowane w celach edukacyjnych (niekomercyjnych)**

Opracowanie i redakcja: *Sławomir Dmowski*
Kontakt: *kontakt@geografia24.eu*

**WSZELKIE PRAWA ZASTRZEŻONE
- KOPIOWANIE ZABRONIONE -**